

Afrika

Afrika is het minst ontwikkelde continent en helaas is Europa daar mede debet aan. Het bezit van koloniën was *bon ton* bij de Europese machthebbers in de 19de eeuw. Zij verdeelden Afrika onder elkaar, vaak willekeurig langs parallellen en meridianen. Met de belangen van inheemse volken hielden zij geen rekening. In de 20ste eeuw trokken de kolonisatoren zich in hoog tempo terug, zonder dat zij de nieuwe staten op volwassenheid hadden voorbereid. Het is dan ook niet verwonderlijk dat zeven Afrikaanse staten een weinig eervolle vermelding hebben in de top-tien van de *Failed States Index 2007* van het onderzoeksinstituut *The Fund for Peace*.

Het Westfaalse statensysteem, waarbij de hoogste soevereiniteit bij de staat berust, is overigens vreemd aan de Afrikaanse cultuur, waar men decentraal in stamverbanden en koninkrijken had geleefd. De jonge Afrikaanse staten kregen bovendien alleen een karikatuur van de westerse staat overgeleverd: de Europeanen hadden immers hun gezag gevestigd om Afrika economisch uit te buiten. Voor huidige Afrikaanse machthebbers is koloniale roofofbouw de referentie.

Etnische spanningen en economische belangen hebben tot oorlogen en genocide geleid. Er zijn miljoenen doden gevallen bij de oorlogen in het Grote Merengebied en de slachtingen in Rwanda en Darfur. Zelfs in tijden van relatieve vrede zijn er op grote schaal grove schendingen van mensenrechten. Daarnaast worstelen Afrikanen met nieuwe fenomenen zoals urbanisatie en milieuvervuiling, die een centrale aanpak vereisen. Afrika heeft een uitheemse politieke cultuur

opgedrongen gekregen, maar er is geen weg meer terug. Er is nu waarschijnlijk geen alternatief meer voorhanden en het zal nog lang duren voordat centraal gezag er een effectief middel van bestuur zal worden. Het Afrikaanse continent kan de onvermijdelijke eigenschappen van de dominante westerse cultuur, die vele eeuwen nodig heeft gehad om zich te ontwikkelen, echter niet binnen enkele jaren overnemen. Daar is veel tijd voor nodig.

De bereidheid om Afrika daarin bij te staan is aanwezig bij de internationale gemeenschap. Zowel internationale als non-gouvernementele organisaties zijn in groten getale aanwezig om het continent te helpen. Voor de (weder)opbouw van het continent is het creëren van veiligheid een harde voorwaarde. Het heeft immers geen zin om een ontwikkelingsproject, bijvoorbeeld de bouw van een ziekenhuis, tot een goed einde te brengen als het een week later door rebellen wordt vernietigd. Veiligheid moet voorafgaan aan (weder)opbouw.

Security Sector Reform (SSR) is het overkoepelende begrip waarmee dit veiligheidsdenken wordt geduid. Het is de basis voor ministeries van Buitenlandse Zaken, Ontwikkelingssamenwerking en Defensie van donorlanden om de overheidsdiensten en in het bijzonder de veiligheidsdiensten van een staat op orde te krijgen. De gedachte is dat als de overheid van een land adequaat functioneert, ook de ontwikkelingsamenwerking kans van slagen heeft. Dit brengt dilemma's met zich mee. Zo kunnen donorlanden wel overtuigd zijn van de noodzaak om de veiligheidssector te hervormen, de betrokken staat blijft daarvan toch de 'probleemeigenaar'. Als de donoren zich omdraaien en alles vervalt

in de oude toestand, heeft het dan allemaal wel zin? Creëren de donorlanden hun eigen Tantaluskwelling? Leidt alle energie die in de vaak door-en-door corrupte staten wordt gestoken niet tot nóg meer zakkenvullen door de corrupte elites, die geen belang hebben bij veranderingen? Leidt alle buitenlandse hulp niet tot nog meer inertie bij de lokale leiders die het voortouw zouden moeten nemen?

Een land waar de internationale gemeenschap een grote inspanning levert is de Democratische Republiek Congo. Zowel via de VN als de EU draagt ook Nederland sinds een aantal jaren bij aan de veiligheid in Congo. Donorlanden en

wekken om *failed states* als VN-mandaatgebied aan te merken. Staatssoevereiniteit is weliswaar een hoog goed, maar niet als het slechts dient als vehikel voor een kleine corrupte elite om een hele natie te gijzelen in armoede en geweld. Betrokken machthebbers zullen deze gedachte afwijzen en afdoen als neokolonialisme, maar dat is een drogreden. Neokolonialisme suggereert hernieuwde uitbuiting door buitenlandse overheersers, maar daarvan is bij een VN-mandaatgebied geen sprake. Bevoogdend is het misschien wel, maar wat weegt zwaarder: soevereiniteit van een staat of ongebreidelde zelfverrijking en mensenrechtenschendingen op grote schaal?

Voor de wederopbouw van het continent is het creëren van veiligheid een harde voorwaarde

de Wereldbank hebben bijvoorbeeld honderden miljoenen dollars beschikbaar gesteld om er vrije presidentsverkiezingen te organiseren. Daarbij is de zittende president Joseph Kabila in 2006 democratisch verkozen. Sindsdien is er echter weinig veranderd, behalve dat de klik rondom de president zich verder heeft kunnen verrijken. De kiezers constateren cynisch dat die klik nu gelegitimeerd is door een democratisch mandaat. De macht van de president brokkelt af en een staatsgreep ligt op de loer. Intervenieren in de politiek door de VN lijkt geen optie omdat Congo's staatssoevereiniteit gerespecteerd moet worden. De internationale gemeenschap kijkt machteloos toe hoe alle moeite wellicht vergeefs is geweest. De vraag dringt zich op of de Verenigde Naties de Trustschapsraad weer tot leven zou moeten

Met voortschrijdend inzicht zou men kunnen zeggen dat Afrika te snel aan zijn lot is overgelaten door de voormalige kolonistoren.

Jonge Afrikaanse staten kunnen daardoor vaak niet op eigen benen staan. Staatssoevereiniteit en de daarbij behorende instituties moeten het embryonale stadium voorbij zijn om duurzaam te kunnen functioneren.

Dat vergt meer dan een sterke leider en betrouwbare bestuurders. Dat vergt een inbedding van tientallen jaren van de instituties die samengaan met een rechtsstaat en de emancipatie van een ontwikkelde middenklasse die deze kan ondersteunen.

Niets doen is geen optie. Over het alternatief leest u meer in dit accentnummer over Afrika. ■